

1. גמרא יבמות יג: - יד.

תנן התם: "מגילה נקראת באחד עשר ובשנים עשר ובשלשה עשר ובארבעה עשר ובחמשה עשר לא פחות ולא יותר".

אמר ליה ר"ל לר' יוחנן איקרי כאן (דברים יד, א) "לא תתגודדו" - לא תעשו אגודות אגודות?

[האי לא תתגודדו מיבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה על מתי? אי"כ לימא קרא לא תגודדו מאי תתגודדו שמע מינה להכי הוא דאתא ואימא כוליה להכי הוא דאתא אם כן לימא קרא לא תגודדו מאי לא תתגודדו שמע מינה תרתין]

אי"ל עד כאן לא שנית "מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין"?

אי"ל אמינא לך אנא איסורא [דאמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן (אסתר ט, לא) לקיים את ימי הפורים בזמניהם וזמנים הרבה תיקנו להם חכמים] ואת אמרת לי מנהגא?

[והתם לאו איסורא הוא והתנן (בלילה) בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין]

אמר ליה התם הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה והא בית שמאי מתירין הצרות לאחים ובית הלל אוסרים? מי סברת עשו ב"ש כדבריהם לא עשו ב"ש כדבריהם. ור' יוחנן אמר עשו ועשו.

ובפלוגתא דרב ושמואל דרב אומר לא עשו ב"ש כדבריהם ושמואל אמר עשו ועשו.

אימתי? אילימא קודם בת קול מ"ט דמ"ד לא עשו ואלא לאחר בת קול מ"ט דמ"ד עשו?

אי בעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול אי בעית אימא קודם בת קול וכגון דב"ה רובא למ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא ומ"ד עשו כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו הכא בית שמאי מחדדי טפי ואי בעית אימא לאחר בת קול מ"ד לא עשו דהא נפקא בת קול ומ"ד עשו רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבית קול ומ"ד עשו קרינן כאן (דברים יד, א) לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות.

אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו כגון שתי בתי דינים בעיר אחת הללו מורים כדברי ב"ש והללו מורים כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינים בשתי עיירות לית לן בה.

אמר ליה רבא והא ב"ש וב"ה כשתי בתי דינים בעיר אחת דמי אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד בעיר אחת פלג מורין כדברי ב"ש ופלג מורין כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינים בעיר אחת לית לן בה.

2. משנה פסחים ד, א

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת.

3. רמב"ם הלכות עבודה זרה יב, יד

ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינים בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר שדבר זה גורם למחלוקות גדולות שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות.

4. ספר המצוות, לאוין מ"ה

האזהרה שהזהרנו מלשרוט את עצמנו, כדרך שעושים עובדי עבודה זרה. והוא אמרו יתעלה: "לא תתגדדו" (דברים יד, א) ... וכבר אמרו שבכלל או זה, גם האזהרה [על ההמנעות] מפילוג העם ומחלוקת הרבים ואמרו: "לא תתגדדו - לא תעשו אגדות אגדות": אבל גופיה דקרא הוא כמו שביארו ואמרו: "לא תעשו חבורה על המת", וזה מעין דרש. וכן אמרם: "כל המחזיק במחלקת עובר בלאו, שנאמר: ולא יהיה כקרח וכעדתו" (במדבר יז, ה), שגם הוא על דרך הדרש; אבל גופיה דקרא הרי הוא איום, כמו שביארוהו חכמים שהוא שלילה, לא לאו, לפי שהם ביארו שענין דבר זה: שה' מודיע שהחולק על הכהנים וטוען לעצמו את הכהונה בדורות הבאים לא יארע בו מה שארע לקרח ולא יהיה עונשו, הבליעה, אלא יהא עונשו "כאשר דבר ה' ביד משה לו"...

5. שולחן ערוך אורח חיים תצג, ג

יש נוהגים להסתפר בראש חדש אייר, וטעות הוא בידם.

הגה: מיהו בהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ראש חדש אייר, ואותן לא יספרו מל"ג בעומר ואילך, אעפ"י שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו. ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך, לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר. ולא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום "לא תתגדדו" (דברים יד, א) וכל שכן שאין לנהוג היתר בשתיקה. (דברי עצמו):

6. ערוך השולחן אורח חיים תצג, ח

וכתב רבינו הרמ"א שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום "לא תתגדדו". וכל שכן שאין לנהוג היתר בשתיקה. עד כאן לשונו. דאין לתפוס קולתו של מנהג זה להתיר עד ראש חודש, אייר וקולתו של זה להתיר מל"ג בעומר ואילך, דהוה תרתי דסתרי.

ויראה לי בכוונתו דאף על גב דבסוף פרק קמא דיבמות אמרינן דבשני בתי דינים בעיר אחת לא שייך "לא תתגדדו", וכן הוא מסקנת הש"ס שם אליבא דרבא; והן אמת דהרמב"ם ז"ל סוף הלכות עבודת כוכבים פסק דיש בזה "לא תתגדדו" כאביי שם ביבמות, אך כבר תמהו על דבריו שפסק כאביי ולא כרבא; אמנם אנחנו תרצנו דבריו ביורה דעה סוף סימן קפ, עיין שם. וכך הוא העניין: דרבא דחי לה לדאביי, דבענייני הוראות איסור והיתר אינו צריך קרא ד"לא תתגדדו", דמקרא ד"אחרי רבים להטות" ידענו שצריך לפסוק כפי דעת רבים. ואם כן לרבא על בית דין אחד בעיר אחד למה צריך קרא ד"לא תתגדדו"? אלא דרבא בא באמת לדחויי לדאביי, וכך דחי ליה דבענייני הוראות אינו צריך "לא תתגדדו", דבשני בתי דינים בעיר אחת לא שייך "לא תתגדדו", ובית דין אחד ידענו מקרא ד"אחרי רבים להטות".

אלא עיקר קרא ד"לא תתגדדו" – הוא לעניין מנהגות בעלמא, וזהו אפילו בשני בתי דינים אסור בעיר אחת. דבזה לא שייך בתי דינים, דבשלמא בהוראה אין הדבר נמסר בידי ההמון, אבל במנהגא בעלמא שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך, אף שהדבר יצא משני בתי דינים – מכל מקום מכוער הדבר שיראו ישראל בעיר אחת נפלגו לפלגות.

והן הן דברי רבינו הרמ"א שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג אחר, אפילו כשהדבר יוצא משני בתי דינים. וזהו גם כוונת הרמב"ם, כמו שכתבתי שם. והמיעוט נגרר אחר הרוב (מגן אברהם עיין שם).